

Marek Matejun, Ewa Kaczmarek

WPŁYW FORM OPODATKOWANIA PODATKIEM DOCHODOWYM NA FUNKCJONOWANIE MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

[Po więcej publikacji zapraszam na www.matejun.pl]

13.1. Wprowadzenie

Mały lub średni przedsiębiorca podejmując decyzje gospodarcze, musi uwzględnić liczne uwarunkowania o charakterze rynkowym, ekonomicznym, prawnym, społecznym czy kulturowym. Jednym z nich jest system podatkowy, który składa się z podatków oraz instytucji, które zapewniają sprawne egzekwowanie obowiązków przedsiębiorcy w ramach określonej procedury. Tytułem podatkowym mającym istotny wpływ na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw jest **podatek dochodowy od osób fizycznych**. Przedsiębiorca musi wypełniać szereg obowiązków związanych z opodatkowaniem podatkiem dochodowym, a dodatkowo pojawiają się tu pewne możliwości wyboru rozwiązań podatkowych prowadzące do dylematów decyzyjnych w działalności małych i średnich przedsiębiorstw.

Wybrana forma opodatkowania **wpływa następnie w istotny sposób na funkcjonowanie przedsiębiorstwa**. Wpływ ten obejmuje nie tylko wysokość ponoszonych obciążeń podatkowych, ale dotyczy również określonych konsekwencji dla wewnętrznej organizacji podmiotu, w tym konieczności prowadzenia przez podmiot gospodarczy określonych urządzeń księgowych, czy rozwoju systemów informacyjnych i informatycznych w firmie. Konieczność spełniania wymagań związanych z opodatkowaniem podatkiem dochodowym rozwija również interakcje z podmiotami otoczenia zewnętrznego, w tym z urzędami

administracji publicznej, firmami doradczymi, czy dostawcami sprzętu i oprogramowania księgowego.

Biorąc to pod uwagę jako **cel opracowania** wyznaczono identyfikację i ocenę wybranych obszarów funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw, na które istotny wpływ wywierają formy opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. W pracy przedstawiono wyniki badań ankietowych prowadzonych wśród mikro, małych i średnich przedsiębiorców zarejestrowanych jako podatnicy podatku dochodowego w Urzędzie Skarbowym Łódź-Widzew.

13.2. Dylemat wyboru formy opodatkowania podatkiem dochodowym w małych i średnich firmach

Jednym z wymiarów, silnie determinującym rozwój małych i średnich przedsiębiorstw są **specyficzne formy organizacyjno-prawne**, które traktowane mogą być wręcz jako kryterium własnościowe przesądzające o przynależności do sektora MSP [10, s. 13]. W zależności od posiadanego kapitału, skali działalności oraz chęci do współpracy z innymi osobami, możliwe są różnorodne formy organizacyjno-prawne [11, s. 22]: działalność jednoosobowa osoby fizycznej, spółka cywilna czy spółki prawa handlowego, wśród których wyróżnia się spółki osobowe i handlowe.

Wybór formy organizacyjno-prawnej następuje przy tworzeniu nowego przedsiębiorstwa, ale występuje także w innych stadiach jego rozwoju i może wynikać z bardzo różnych przyczyn. Decyzja w tym zakresie wyznacza niejednokrotnie drogę dalszego rozwoju firmy, a jej zmiana, choć możliwa, jest na ogół długotrwała, trudna i często kosztowna. Wybór formy organizacyjno-prawnej jest dość trudny, gdyż musi łączyć osobiste cele i aspiracje przedsiębiorcy z realną oceną potencjału i uwarunkowań zewnętrznych. Wybór formy prawnej musi więc odpowiadać podstawowym celom i aspiracjom przedsiębiorcy, jego kompetencjom, kontrolowanemu kapitałowi, doświadczeniu i umiejętnościom, rodzajowi podejmowanej działalności oraz uwarunkowaniom zewnętrznym, w tym przepisom prawnym dopuszczającym określone formy działalności, czy związanym z nimi formami obciążeń podatkowych, itp. [25, s. 142].

Najczęściej spotykana w praktyce funkcjonowania małych firm forma organizacyjno-prawna to **indywidualna działalność osoby fizycznej**. Podstawową jej cechą jest to, że za zobowiązania przedsiębiorcy odpowiada całym swoim majątkiem [4, s. 16]. W sektorze MSP licznie występują również **spółki cywilne** oraz **osobowe spółki handlowe** (nie posiadające osobowości prawnej), przy mniejszym udziale osób prawnych, w tym szczególnie spółek akcyjnych. Rozróżnienie pomiędzy spółkami posiadającymi osobowość prawną, a takimi które jej nie mają ma istotne znaczenie na gruncie przepisów podatkowych. Spółki: cywilna oraz handlowe spółki osobowe nie podlegają bowiem opodatkowaniu

podatkiem dochodowym od osób fizycznych ani prawnych. Opodatkowaniu podatkiem podlegają dochody ich wspólników. W zależności od tego, czy wspólnikiem jest osoba fizyczna czy prawna, dochód podlegać będzie opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych albo od osób prawnych [12, s. 93]. W konsekwencji funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw osób fizycznych uzależnione jest w dużym stopniu **od przepisów podatku dochodowego od osób fizycznych**, w przeciwieństwie do większych podmiotów (handlowych spółek kapitałowych), opodatkowanych podatkiem dochodowym od osób prawnych.

W firmach sektora MSP występuje często podatkowy dylemat decyzyjny - osoby fizyczne mogą wybrać formę organizacyjno-prawną prowadzenia działalności, jak również formę rozliczania podatku dochodowego. Obecnie funkcjonują następujące **formy opodatkowania podatkiem dochodowym** dochodów (przychodów) osób fizycznych z działalności gospodarczej:

- opodatkowanie na zasadach ogólnych:
  - według skali podatkowej,
  - według podatku liniowego,
- opodatkowanie w formach ryczałtowych:
  - w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych,
  - w formie karty podatkowej [20, s. 330].

Należy pamiętać, że możliwość wyboru formy opodatkowania uzależniona jest od spełnienia wielu szczegółowych przesłanek, a dokonuje się jej poprzez złożenie stosownego oświadczenia w urzędzie skarbowym właściwym według miejsca zamieszkania podatnika. Jeżeli przed rozpoczęciem działalności gospodarczej przedsiębiorca nie powiadomi właściwego urzędu skarbowego o wyborze formy opodatkowania, oznacza to, że będzie korzystał z opodatkowania w formie zasad ogólnych według skali podatkowej [14, s. 14]. Zmiana opodatkowania możliwa jest jedynie od początku kolejnego roku podatkowego, który w przypadku podatku dochodowego od osób fizycznych jest zawsze równy rokowi kalendarzowemu. W przypadku prowadzenia działalności gospodarczej w spółce, zawiadomienie o wyborze formy opodatkowania składają wszyscy wspólnicy we właściwych dla nich miejscowo urzędach skarbowych [14, s. 60].

13.3. Charakterystyka form opodatkowania podatkiem dochodowym małych i średnich przedsiębiorstw

Zasady ogólne zostały potraktowane jako podstawowa forma opodatkowania, którą może wybrać każdy przedsiębiorca bez względu na przedmiot i rozmiary działalności czy liczbę zatrudnionych pracowników. Forma ta przysługuje z mocy prawa w

przypadku podejmowania działalności gospodarczej [6, s. 47] i znajduje zastosowanie do wszystkich form prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby fizyczne.

W przypadku zasad ogólnych wysokość podatku zależy **od faktycznie uzyskanych dochodów**. Przedmiotem opodatkowania jest bowiem dochód stanowiący nadwyżkę sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania. Jeżeli koszty uzyskania przychodów przekraczają sumę przychodów, różnica jest **stratą** z działalności gospodarczej. Strata z działalności gospodarczej podlega odliczeniu od dochodu z tego samego źródła w pięciu następnych latach, z tym, że wysokość odliczenia w żadnym roku nie może przekroczyć 50% kwoty tej straty. W spółkach przychód i koszty uzyskania przychodu dzielone są pomiędzy wspólników w równych częściach lub według udziałów określonych w umowie spółki. Opodatkowanie na zasadach ogólnych korzystne będzie więc dla tych podatników którzy przewidują ponoszenie dużych wydatków związanych z osiągnięciem przychodów.

Podatnicy, którzy wybrali tę formę opodatkowania zobowiązani są do prowadzenia określonych **urządzeń księgowych**, czyli podatkowej księgi przychodów i rozchodów lub ksiąg rachunkowych (obowiązkowo po przekroczeniu przychodu w wysokości 1.200.000 Euro), a także innych ewidencji do celów podatkowych [8, s. 217]. Mają oni również obowiązek wpłacania zaliczek na podatek dochodowy w ciągu roku podatkowego w systemie miesięcznym lub kwartalnym (co dotyczy małych podatników i podatników rozpoczynających działalność gospodarczą) [zob. 21, s. 8].

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych w przypadku podmiotów prowadzących podatkową księgę przychodów i rozchodów przewiduje dwie metody obliczania dochodu stanowiącego podstawę do obliczania zaliczek miesięcznych:

- **tzw. metoda uproszczona**, gdzie dochód ustala się jako różnicę pomiędzy przychodem wynikającym z tych ksiąg, a kosztem jego uzyskania bez uwzględnienia remanentów. Jest to metoda podstawowa stosowana przy obliczaniu zaliczek na podatek w ciągu roku podatkowego. Wymienioną metodę można zapisać za pomocą wzoru :

$$D = P - K$$

gdzie:

D – dochód, P – przychód, K – koszty uzyskania przychodu,

- **z uwzględnieniem remanentu** – w tym przypadku dochód ustala się jako różnicę pomiędzy przychodem, a kosztami uzyskania, powiększoną o różnicę pomiędzy wartością remanentu końcowego i początkowego towarów handlowych, materiałów i surowców podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków – jeżeli wartość remanentu końcowego jest wyższa od remanentu początkowego, lub pomniejszoną o różnicę pomiędzy wartością remanentu początkowego i końcowego – jeżeli wartość remanentu początkowego jest wyższa [23, s. 46]. Metoda ta ma zastosowanie tylko gdy podatnik na koniec miesiąca sporządza remanent towarów, surowców i materiałów pomocniczych (w tym przypadku należy wcześniej zawiadomić urząd skarbowy o zamiarze przeprowadzenia remanentu) lub naczelnik urzędu skarbowego zarządzi sporządzenie takiego remanentu.

Źródło: Matejun M., Kaczmarek E., Wpływ form opodatkowania podatkiem dochodowym na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Matejun M. (red.), Wyzwania i perspektywy zarządzania w małych i średnich przedsiębiorstwach, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 208-224.

Ponadto po upływie roku podatkowego podatnik opodatkowany w formie zasad ogólnych jest zobowiązany w terminie do 30 kwietnia następnego roku złożyć w odpowiednim urzędzie skarbowym zeznanie o wysokości osiągniętego dochodu (lub poniesionej straty) w roku podatkowym i w tym terminie wpłacić różnicę pomiędzy podatkiem należnym wynikającym z rozliczenia rocznego a sumą wpłaconych zaliczek w ciągu roku. Obliczając dochód na koniec roku przy składaniu zeznania podatkowego zawsze ma zastosowanie do ustalenia dochodu metoda z uwzględnieniem remanentów [8, s. 216-217]. Powyższą metodę można zapisać wzorem:

$$D = (P - K) + (Rk - Rp)$$

gdzie:

D – dochód, P – przychód, K – koszty uzyskania przychodów, Rk – remanent końcowy, Rp – remanent początkowy,

Opodatkowanie **według skali podatkowej** polega na płaceniu podatku od dochodu według progresywnej skali podatkowej. W tej formie można opłacać podatek bez względu na formę prawną i rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej [7, s. 240]. W tabeli 13.1 przedstawiono skalę podatkową obowiązującą w 2009 r.

Tabela 13.1. Skala podatkowa obowiązująca w 2009 r.

Podstawa podatku		Podatek wynosi
ponad	do	
	85.528	18% minus kwota zmniejszająca podatek 556,02 zł
85.528		14.839,02 zł plus 32 % nadwyżki ponad 85.528 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie [29, art.27 ust.1]

Podatek liniowy wynosi natomiast zawsze 19% podstawy obliczenia podatku i płacony może być wyłącznie od dochodów z działalności gospodarczej [29, art. 30 ust 1]. Żeby skorzystać z tego sposobu opodatkowania, **przedsiębiorca musi spełnić kilka warunków**. Między innymi nie może on w roku podatkowym ani w roku go poprzedzającym wykonywać w ramach stosunku pracy usług na rzecz byłego pracodawcy lub obecnego pracodawcy, w tym samym zakresie w jakim zamierza prowadzić działalność gospodarczą opodatkowaną podatkiem liniowym [8, s. 215].

Podatnik, który zamierza płacić podatek liniowy jest zobowiązany do złożenia właściwemu (według miejsca zamieszkania) naczelnikowi urzędu skarbowego do 20 stycznia roku podatkowego, pisemnego oświadczenia o wyborze tego sposobu opodatkowania dochodów. Jeżeli podatnik rozpoczyna prowadzenie działalności gospodarczej w trakcie roku podatkowego to wspomniane oświadczenie powinno być złożone do dnia poprzedzającego dzień rozpoczęcia tej działalności, nie później

jednak niż w dniu uzyskania pierwszego przychodu [20, s. 330]. Wybór tego sposobu opodatkowania dokonany w przedmiotowym oświadczeniu dotyczy również lat następnych, chyba że podatnik w terminie do 20 stycznia roku podatkowego zawiadomi w formie pisemnej o rezygnacji z tego sposobu opodatkowania lub złoży wniosek o opodatkowanie zryczałtowanym podatkiem dochodowym. **Zaletą podatku liniowego** bez wątpienia jest to, że posiada stałą stawkę podatku wynoszącą 19%, bez względu na wysokość uzyskanego przez przedsiębiorcę dochodu. Inną zaletą opodatkowania liniowego jest to, że w tak opodatkowany sposób, dochodów nie łączy się z dochodami opodatkowanymi według skali podatkowej. Ponadto do zalet należy również to, że dochód uzyskany ze sprzedaży majątku firmy po jej likwidacji będzie również opodatkowany 19% stawką liniową, jeśli inne dochody z tej działalności były opodatkowane przy zastosowaniu tej formy [22, s. 6-10].

Podatnik chcąc być opodatkowanym na zasadach przewidzianych w ustawie o zryczałtowanym podatku dochodowym [28] musi samodzielnie wybrać formę opodatkowania. Zakres podmiotowy opodatkowania w formie **ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych** obejmuje osoby fizyczne i spółki cywilne osób fizycznych oraz spółki jawne osób fizycznych uzyskujące przychody z prowadzonej działalności gospodarczej, jeśli w roku poprzedzającym rok podatkowy uzyskały przychody z działalności w wysokości nieprzekraczającej 150.000 euro, bądź uzyskały przychody wyłącznie z działalności prowadzonej w formie spółki, a suma przychodów wspólników z tej działalności nie przekroczyła kwoty 150.000 euro¹. Wysokość tego limitu nie jest uzależniona od osiągnięcia przychodów przez cały rok podatkowy bądź przez jego część [2, s. 29].

Podstawę opodatkowania stanowi tu przychód bez pomniejszenia o koszty jego uzyskania. Podstawę ustalania ryczałtu stanowi **przychód w skali miesiąca**, a nie przychód ustalany narastająco [24, s. 16]. Stawki podatkowe są zróżnicowane w zależności od rodzaju prowadzonej działalności i wynoszą: 20%, 17%, 8,5%, 5,5% oraz 3%, co przedstawiono w tabeli 13.2.

Podatnicy ryczałtowi **mają obowiązek co miesiąc obliczać ryczałt** od przychodów ewidencjonowanych i wpłacać go w terminie do 20 następnego miesiąca, a za miesiąc grudzień – w terminie złożenia rocznego zeznania PIT-28 (tj. do 31 stycznia następnego roku), na rachunek urzędu skarbowego właściwego według miejsca zamieszkania podatnika.

Od 2003 roku istnieje możliwość kwartalnego opłacania ryczałtu przez pewną grupę podatników. Takie prawo mają podatnicy, których przychody z działalności – w roku poprzedzającym rok podatkowy – nie przekroczyły kwoty stanowiącej równowartość 25.000 euro. Podatnicy, którzy spełniają powyższy warunek i chcą opłacać ryczałt kwartalnie są zobowiązani do dnia 20 stycznia roku podatkowego zawiadomić urząd skarbowy właściwy według miejsca zamieszkania podatnika. W

---

¹ Równowartość w złotych polskich, przeliczona jest według średniego kursu euro ogłoszonego przez NBP obowiązującego w dniu 1 października roku poprzedzającego rok podatkowy.

Źródło: Matejun M., Kaczmarek E., Wpływ form opodatkowania podatkiem dochodowym na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Matejun M. (red.), Wyzwania i perspektywy zarządzania w małych i średnich przedsiębiorstwach, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 208-224.

przypadku kontynuacji takiego sposobu opłaty ryczału w następnych latach podatkowych, nie trzeba już składać takiego zawiadomienia [3, s. 42-43].

Tabela 13.2. Stawki ryczału dla poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej

Stawka podatkowa	Rodzaje przychodów podlegające opodatkowaniu według poszczególnych stawek podatkowych
20%	Przychody osiągnięte w zakresie wolnych zawodów
17%	Przychody ze świadczenia niektórych rodzajów usług niematerialnych np. pośrednictwa, doradztwa, usług parkingowych, hotelarskich
8,5%	Przychody z pozostałej działalności usługowej
5,5%	Przychody z działalności wytwórczej i budowlanej
3%	Przychody z działalności w zakresie handlu oraz działalności gastronomicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie [28, art. 12 ust.1].

Wybierając opodatkowanie w formie ryczału od przychodów ewidencjonowanych przedsiębiorcy są obowiązani do prowadzenia **ewidencji przychodów** odrębnie za każdy rok podatkowy.

Karta podatkowa jest natomiast najbardziej uproszczoną formą opłacania podatku dochodowego, dostępną dla osób fizycznych i wspólników spółek cywilnych osób fizycznych. Wysokość podatku jest tutaj wypadkową rodzaju działalności oraz dwóch wielkości: liczby zatrudnionych osób oraz liczby mieszkańców w miejscowości, w której prowadzona jest działalność (im są one wyższe, tym wyższy jest podatek). Podatek z tytułu opodatkowania kartą podatkową opłacany jest bez wezwania miesięcznie w formie stałej kwoty ryczału w wysokości określonej w decyzji wydanej przez naczelnika urzędu skarbowego.

Karta podatkowa jest dobrym rozwiązaniem dla osób, które w swojej działalności (przy stosunkowo małych jej rozmiarach) osiągają wysokie dochody [2, s. 522]. Możliwość z korzystania z tej formy opodatkowania ograniczona jest do przychodów osiągniętych z niektórych ściśle określonych rodzajów działalności.

Podatnik musi samodzielnie złożyć wniosek o zastosowanie opodatkowania w formie karty podatkowej. Jeżeli do końca roku podatkowego nie zgłosi on likwidacji, ani zmiany formy opodatkowania, urząd skarbowy uważa, że podatnik rozlicza ją nadal w formie karty podatkowej [15, s. 115].

Podatkiem dochodowym od osób prawnych objęte są natomiast spółki kapitałowe (spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna), również w organizacji, a także podatkowe grupy kapitałowe. Z powodu zakresu podmiotowego dotyczy on więc raczej średnich i dużych podmiotów gospodarczych. Podatnicy mogą opłacać podatek dochodowy od osób prawnych na dwa sposoby, tj.

- według zasad ogólnych – w tym przypadku mali podatnicy mogą jeszcze zdecydować, czy chcą opłacać podatek za okresy miesięcznie czy kwartalne,
- według metody uproszczonej, z której mogą skorzystać jednak tylko te podmioty, które prowadzą działalność gospodarczą co najmniej 2 lata.

W przypadku wyboru **ogólnych zasad** opłacania podatku dochodowego od osób prawnych zaliczki na podatek są płacone od faktycznie uzyskanego w danym okresie rozliczeniowym dochodu.

W przypadku wyboru **uproszczonej metody** opłacania zaliczek, są one obliczane na podstawie dochodu osiągniętego dwa lata wcześniej i miesięczne zaliczki stanowią 1/12 podatku należnego wykazanego w zeznaniu za ten okres. Podatnicy w tym przypadku wpłacają należny podatek bez obowiązku składania deklaracji miesięcznych. Metoda ta nie jest jednak dostępna dla wszystkich podatników. W szczególności nie mogą z niej skorzystać nowe podmioty.

Podatek od osób prawnych wynosi 19% podstawy opodatkowania [27, Art. 19 ust. 1]. Stawka podatkowa ma więc charakter stawki liniowej

Rokiem podatkowym zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych co do zasady jest rok kalendarzowy liczony od stycznia do grudnia. Podatnikowi jednak przyznane zostało prawo wyboru roku podatkowego innego niż rok kalendarzowy. Wówczas rokiem podatkowym będzie okres kolejnych dwunastu miesięcy [27, art. 8 ust.1]. Podatnik podejmujący działalność gospodarczą po raz pierwszy może przyjąć za rok podatkowy rok kalendarzowy albo okres kolejnych dwunastu miesięcy. Aby wybrać inny rok podatkowy podatnik musi spełnić kilka warunków: określić inny rok podatkowy niż kalendarzowy w statucie, lub umowie spółki oraz zawiadomić o tym właściwego naczelnika urzędu skarbowego. Takie same warunki obowiązują również podatników zmieniających rok podatkowy.

13.4. Kierunki wpływu form opodatkowania podatkiem dochodowym na małe i średnie przedsiębiorstwa

Wybór określonej formy opodatkowania podatkiem dochodowym wpływa na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw. Do podstawowych wymiarów tego wpływu zaliczono:

- konieczność ponoszenia określonych **obciążeń podatkowych**, co związane jest z przymusowym charakterem podatku. Wyraża się on w tym, że podmiot uprawniony do pobierania podatków może stosować środki przymusu w celu wyegzekwowania od podatnika zobowiązanego do zapłaty podatku należnej jego kwoty. Przymusowość opodatkowania występuje powszechnie we wszystkich ustawodawstwach [5, s. 11-12]. Wyniki różnorodnych badań na temat barier rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wskazują, iż w czołówce czynników najbardziej zagrażających interesom rozwojowym firmy

nieustannie od wielu lat znajdują się bariery związane z obciążeniami podatkowymi oraz ZUS [16, s. 110]. Z drugiej strony przepisy prawa podatkowego pozwalają stosować różne rozwiązania ograniczające obciążenia podatkowe podmiotów gospodarczych (np. możliwość płacenia kwartalnych zaliczek na podatek dochodowy),

- konieczność dostosowywania się do **zmiennych przepisów prawa**. Polski system podatkowy oceniany jest przez małych i średnich przedsiębiorców jako skomplikowany, pełen niejasnych i nieczytelnych przepisów oraz niestabilny. Wzrasta liczba aktów prawnych w nim występujących, stają się one coraz bardziej obszerne, i o większym stopniu szczegółowości uregulowań. Nagminnie nadużywa się w nich odwołań do innych przepisów, często brak jest definicji ustawowych, a pojęcia stosowane w danym akcie mają niejednoznaczne znaczenie [9, s. 33],
- konieczność zapewnienia **odpowiednich rozwiązań organizacyjnych**, pozwalających na spełnianie wymogów przepisów podatkowych w zakresie podatku dochodowego. Dotyczy to przede wszystkim ewidencjonowania zdarzeń gospodarczych, prowadzenia urzędzeń księgowych, składania deklaracji oraz wszelkich innych wymogów związanych z systemem rachunkowości i księgowości w przedsiębiorstwie. Analizy literatury [13, s. 97-99, 30, s. 88-95] oraz praktyki gospodarczej pozwalają zidentyfikować różne możliwości realizacji obowiązków podatkowych w małym lub średnim przedsiębiorstwie. Mogą one być realizowane bezpośrednio przez przedsiębiorcę, osobę z jego rodziny, osobę (specjalistę) zatrudnioną na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilno-prawnej. W sektorze MSP zdarzają się również umowy (najczęściej ustne) z osobami działającymi w czarnej lub szarej strefie. Można zastosować również outsourcing funkcji rachunkowości i doradztwa podatkowego, co oznacza wejście w powiązania gospodarcze z zewnętrznym podmiotem prowadzącym działalność gospodarczą [zob. szerzej 17, s. 21-30],
- powyższe rozwiązania organizacyjne powodują dodatkowo konieczność wykorzystania odpowiedniej infrastruktury, w tym przede wszystkim zastosowanie **odpowiednich systemów informacyjnych**, służących do gromadzenia, przetwarzania i upowszechniania różnorodnych informacji płynących z systemu rachunkowości (w tym z uproszczonych urzędzeń księgowych) dla potrzeb różnorodnych odbiorców. Rachunkowość jednostki jest bowiem systemem ewidencji zdarzeń gospodarczych, inwestycyjnych i finansowych, pomiaru majątku i źródeł jego finansowania, klasyfikacji i rejestracji księgowej przychodów i kosztów, ustalania wyniku finansowego, sprawozdawczości finansowej oraz informacji dla potrzeb zarządzania jednostką [26, s. 9]. W małych firmach obejmuje ona najczęściej uproszczone urządzenia księgowe (np. księgę przychodów i rozchodów), co zmniejsza użyteczność informacyjną. System ten dostarcza jednak różnych informacji różnorodnym grupom użytkowników, zarówno indywidualnym, jak i grupowym, których można podzielić na wewnętrznych i zewnętrznych. Mają oni uzasadnione prawo i uświadomione potrzeby wykorzystywania informacji generowanych przez system

- rachunkowości. Do odbiorców wewnętrznych zalicza się właściciele lub zarząd przedsiębiorstwa i kierownictwo niższych szczebli. Rachunkowość jest podstawową bazą informacji dla decyzji ekonomicznych podejmowanych przez jednostkę gospodarczą. Grupy użytkowników wewnętrznych są zainteresowane wzmocnieniem pozycji firmy i jej dalszym rozwojem, uzyskaniem przewagi nad konkurencją oraz stworzeniem warunków zapewniających wywiązywanie się jednostki ze zobowiązań w stosunku do banków, partnerów handlowych i pracowników [19, s. 328]. Grupy i potrzeby informacyjne użytkowników zewnętrznych wynikają z funkcjonowania przedsiębiorstwa w ramach otoczenia zewnętrznego organizacji i dotyczą np. urzędów administracji publicznej,
- powyższe systemy informacyjne mają coraz częściej charakter informatyczny, co powoduje, iż konieczność spełniania wymogów związanych z opodatkowaniem podatkiem dochodowym wpływa na **rozwój informatyzacji przedsiębiorstw**. Komputerowe systemy ewidencji pozwalają na wykonanie standardowych sprawozdań (takich, jak bilans, rachunek zysków i strat, sprawozdanie z przepływu środków pieniężnych), które przy tradycyjnych metodach ewidencji wymagały długiej i mozolnej pracy. Pojawiają się tu dodatkowe oszczędności związane z ograniczeniem materiałów eksploatacyjnych, powierzchni biurowej oraz mniejszą ilością potrzebnych do obsługi pracowników [1, s. 22],
  - konieczność spełniania obowiązków podatkowych, co wpływa w efekcie na **koszty przedsiębiorstw**. Wynika to z faktu zapewnienia wyżej opisanych rozwiązań organizacyjnych i infrastrukturalnych przez podmioty gospodarcze. Należy zwrócić uwagę, że im bardziej skomplikowane formy księgowości przedsiębiorstwa, tym wyższe koszty związane są z ich prowadzeniem [zob. szerzej 18, s. 190-193],
  - formy opodatkowania podatkiem dochodowym wpływają również na rozwój interakcji pomiędzy małym lub średnim przedsiębiorstwem, a **jego otoczeniem bezpośrednim**. Do podstawowych podmiotów, z którymi firmy sektora MSP wchodzi w relacje związane z wykonywaniem obowiązków podatkowych można zaliczyć: urzędy administracji publicznej, w tym urzędy skarbowe, izby skarbowe, urząd kontroli skarbowej, Ministerstwo Finansów oraz podmioty otoczenia biznesu, takie, jak: firmy doradcze, biura rachunkowe, kancelarie podatkowe, biura doradztwa podatkowego, dostawcy sprzętu i oprogramowania do prowadzenia księgowości i rachunkowości podmiotu, dostawcy materiałów biurowych i szereg innych podmiotów. Relacje te mogą mieć różny charakter, występować z różną częstotliwością i nasileniem. W konsekwencji mogą stanowić determinanty konstruktywne lub destruktywne rozwoju małego lub średniego przedsiębiorstwa,
  - powyższe uwarunkowania wpływają na **rozwój struktur organizacyjnych** przedsiębiorstw, a także rozwój struktur kontraktowych, zachodzących pomiędzy niezależnymi podmiotami gospodarczymi i opierającymi się więziach współpracy.
- W efekcie należy stwierdzić, iż wybrane formy opodatkowania podatkiem dochodowym małych i średnich przedsiębiorstw w istotny sposób wpływają na ich funkcjonowanie. Mogą stanowić z jednej strony **barierę rozwoju** (np. w przypadku

wysokich obciążeń podatkowych, czy kontroli skarbowych), a z drugiej strony mogą stanowić **szansę rozwoju**, poprzez dostarczanie użytecznych informacji usprawniających zarządzanie jednostką, czy poprzez rozwój współpracy z wyspecjalizowanymi podmiotami gospodarczymi.

13.5. Metodyka prowadzonych badań i charakterystyka respondentów

Realizacji celu pracy poświęcono **badania ankietowe** przeprowadzone w okresie wrzesień-październik 2008 r. wśród podatników podatku dochodowego od osób fizycznych prowadzących małe i średnie przedsiębiorstwa na terenie działania Urzędu Skarbowego Łódź-Widzew. Jako **technikę badawczą** wykorzystano technikę ankiety rozdawanej bezpośrednio respondentom. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety. Przed wręczeniem kwestionariusza przeprowadzono krótki wywiad mający na celu wyłonienie osób opodatkowanych podatkiem dochodowym od osób fizycznych prowadzących małe lub średnie przedsiębiorstwa. Większość ankiet była wypełniana przez respondentów bezpośrednio po ich wręczeniu i zwracana do rąk ankietera, część natomiast przesyłano drogą pocztową.

Do badań wytypowano w sposób celowy 80 podmiotów, z czego uzyskano zwrot 49 kwestionariuszy. **Respondentami** byli właściciele, współwłaściciele lub pełnomocnicy firm opodatkowanych podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Największą liczbę stanowili właściciele jednoosobowych podmiotów gospodarczych – łącznie 26 osób (53%). Ogółem respondenci będący właścicielami bądź współwłaścicielami firmy stanowili 94%, a pełnomocnicy stanowili zaledwie 6%. W badaniach wzięli udział w większości mężczyźni (63%), osoby w wieku 31-40 lat (57%), z wykształceniem średnim (43%). Charakterystyka respondentów została przedstawiona w tabeli 13.3.

Tabela 13.3. Charakterystyka respondentów biorących udział w badaniach ankietowych

Płeć:	Procent	Wykształcenie:	Procent	Wiek:	Procent
kobieta	37%	wyższe	24%	do 30 lat	8%
mężczyzna	63%	średnie	43%	31 – 40	57%
		zawodowe	27%	41 – 50	25%
		podstawowe	6%	powyżej 50	10%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

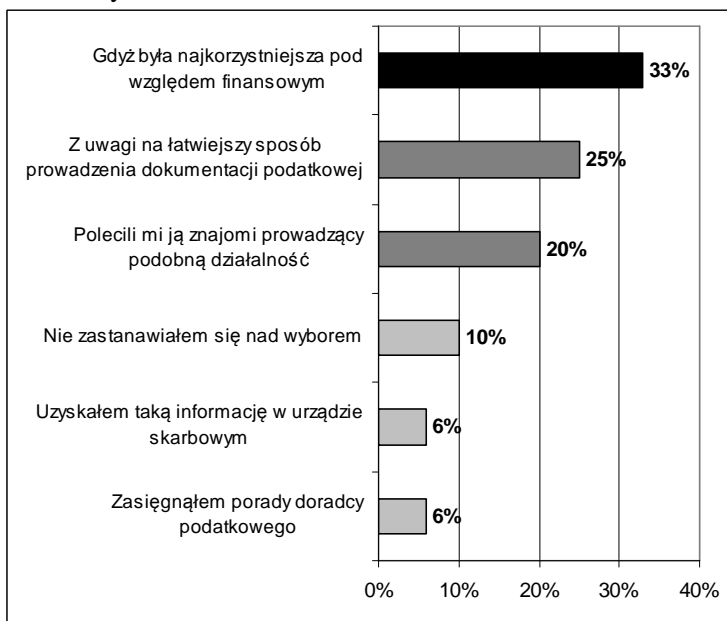
Wśród badanych podmiotów gospodarczych, dominującą formą opodatkowania były zasady ogólne – księga przychodów i rozchodów (47%), następnie ryczałt od przychodów ewidencjonowanych (29%), zasady ogólne - księgi rachunkowe (16%) i karta podatkowa (8%). Podatek liniowy został wybrany przez 17 przedsiębiorców, co stanowi 35% ogólnej liczby ankietowanych. Biorąc pod uwagę kryterium

Źródło: Matejun M., Kaczmarek E., Wpływ form opodatkowania podatkiem dochodowym na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Matejun M. (red.), Wyzwania i perspektywy zarządzania w małych i średnich przedsiębiorstwach, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 208-224.

wielkości zatrudnienia największą liczbę badanych stanowiły mikro przedsiębiorstwa (53%), następnie małe przedsiębiorstwa (30%), przedsiębiorstwa nie zatrudniające pracowników (12%) oraz firmy średnie (5%).

13.6. Opinie przedsiębiorców na temat wpływu opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych na funkcjonowanie ich przedsiębiorstw

W badaniach przeprowadzono analizę **przyczyn wyboru określonych form opodatkowania** podatkiem dochodowym w analizowanych firmach. Ankietowani najczęściej wskazali na korzyści finansowe, czyli wybór musiał być poprzedzony analizami i prognozami finansowymi firmy. Wskazania respondentów przedstawiono na rysunku 13.1.

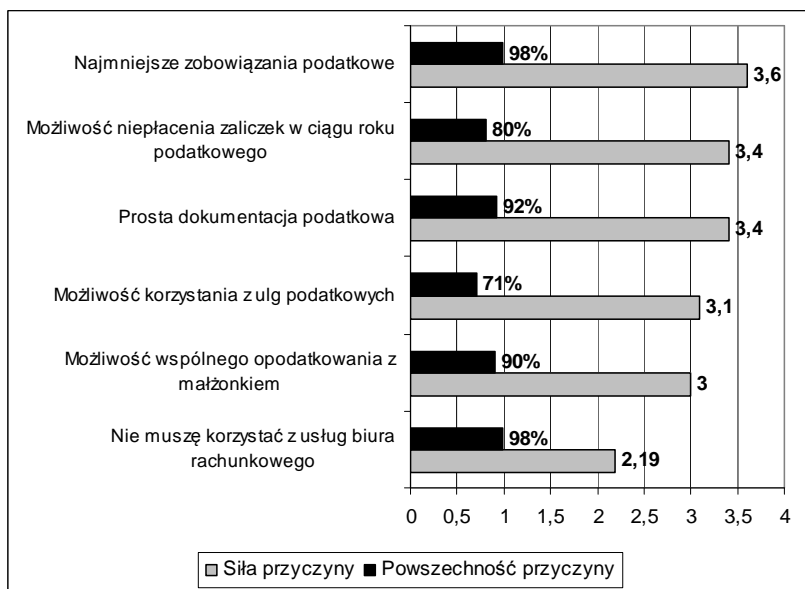

Rys. 13.1. Przyczyny wyboru formy opodatkowania w opinii respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W badanych przedsiębiorstwach decyzję o wyborze konkretnej formy opodatkowania podjął: właściciel (57% wskazań), biuro rachunkowe (21% wskazań), księgowy w firmie lub osoba z rodziny (po 8% wskazań), ewentualnie podpowiedział urzędnik z urzędu skarbowego (6% wskazań).

Respondenci oceniali następnie **zalety wybranej formy opodatkowania** w skali od 0 (brak zalety), 1 (bardzo niska ocena) do 4 (bardzo wysoka ocena). Liczbę wskazań na określoną zaletę przedstawiono jako powszechność, natomiast siła wskazania reprezentuje średnią arytmetyczną z oceny respondentów. Przedsiębiorcy bardzo wysoko ocenili możliwość uzyskania najmniejszych obciążeń podatkowych (średnie wskazanie 3,6), a wysoko prostą dokumentację podatkową i możliwość niepłacenia zaliczek na podatek w ciągu roku podatkowego (wskazania na poziomie 3,4). Wyniki przedstawiono na rysunku 13.2.

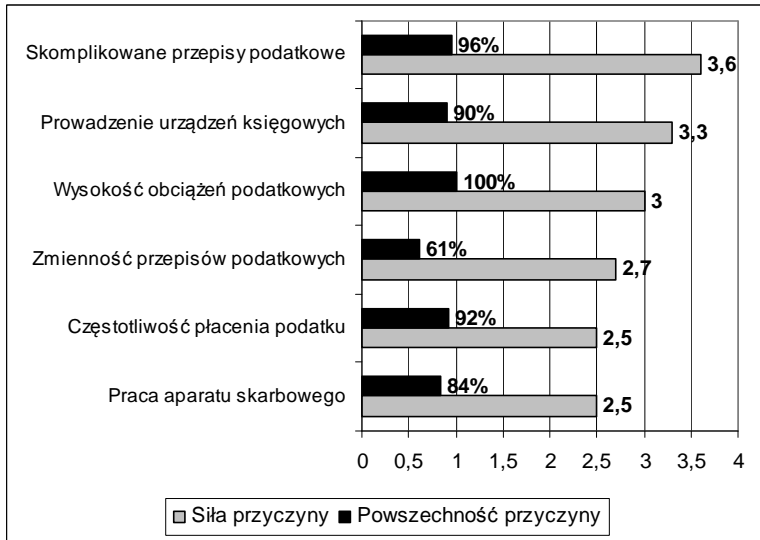
Rys. 13.2. Ocena zalet wybranej formy opodatkowania przez respondentów
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W procesie badawczym poproszono ankietowanych o ocenę poszczególnych charakterystyk podatku dochodowego **w aspekcie barier i trudności**, jakie stwarza ten tytuł podatkowy dla funkcjonowania ich przedsiębiorstw. Ocena zawierała skalę od 0 do 4, przy czym 0 oznaczało brak problemu, 1 – najmniejszy problem, natomiast 4 – bardzo duży problem. Ankietowani przedsiębiorcy najsilniej wskazywali na bariery związane ze skomplikowanymi przepisami podatkowymi (średnie wskazanie 3,6), a silnie na konieczność prowadzenia urzędów księgowych (3,3), czy obciążenia podatkowe (3,0). Opinie przedsiębiorców na ten temat przedstawiono na rysunku 13.3.

W dalszej części badań poddano analizie z jakimi instytucjami kontaktują się badani w związku z opodatkowaniem podatkiem dochodowym. W kwestionariuszu poproszono o wskazanie instytucji oraz ocenę częstotliwości kontaktów w skali od 0 (brak kontaktów) do 4 (bardzo częste kontakty). Wyniki wskazują, że instytucją, z

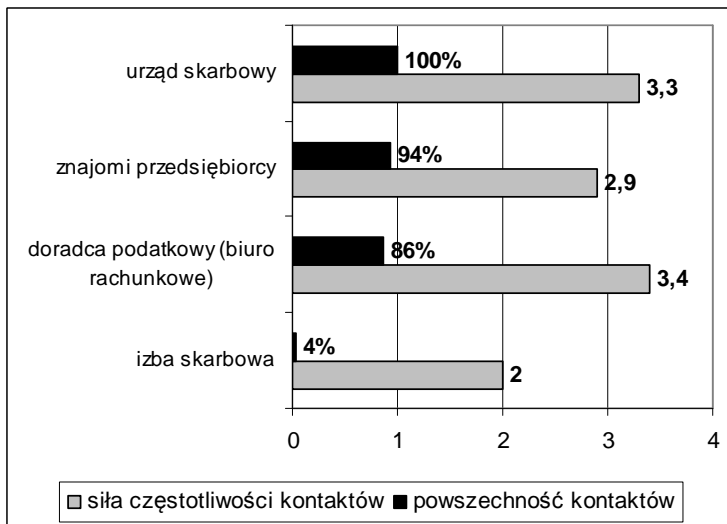
Źródło: Matejun M., Kaczmarek E., Wpływ form opodatkowania podatkiem dochodowym na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Matejun M. (red.), Wyzwania i perspektywy zarządzania w małych i średnich przedsiębiorstwach, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 208-224.

którą często kontaktują się wszyscy podatnicy podatku dochodowego w trakcie działalności gospodarczej jest urząd skarbowy (3,3), natomiast najrzadziej izba skarbowa (większość ankietowanych w ogóle nie kontaktuje się z tą instytucją). Wynik oceny respondentów przedstawiono na rysunku 13.4.

Rys. 13.3. Ocena charakterystyk podatku dochodowego w aspekcie barier i trudności dla badanych firm

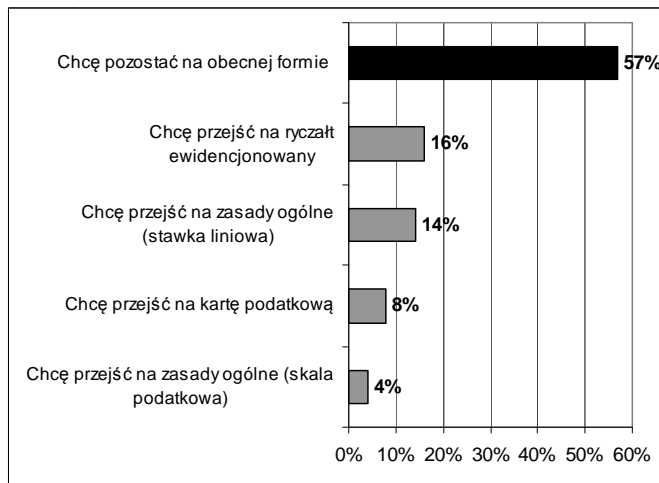
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Rys. 13.4. Ocena częstotliwości kontaktów z instytucjami

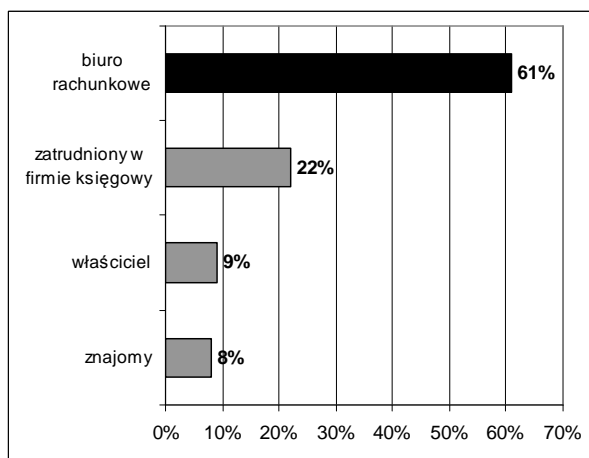
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W przyszłości większość badanych przedsiębiorców chciałaby nadal rozliczać się w obecnej formie opodatkowania (57% badanych), pozostali chcieliby przejść na inne formy opodatkowania, w tym 14% na podatek liniowy. Wyniki opinii przedstawiono na rys. 13.5.

Rys. 13.5. Wybór formy opodatkowania przez przedsiębiorców w przyszłości
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wśród zdecydowanej większości badanych firm (61%) sprawy księgowe związane z podatkiem dochodowym **prowadzone są przez biura rachunkowe**. Znacznie mniejsza liczba zatrudnia księgowego w firmie, pozostali prowadzą księgowość samodzielnie bądź z pomocą znajomych. Wyniki prezentujące podmioty prowadzące księgowość badanych firm przedstawiono na rysunku 13.6.

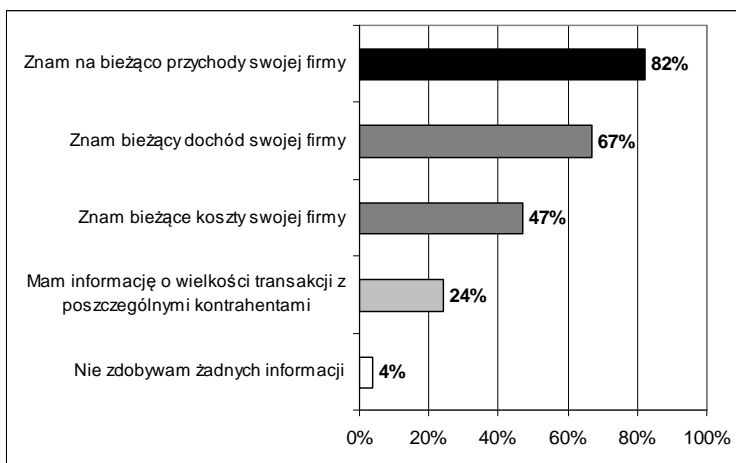

Rys. 13.6. Podmioty prowadzące księgowość badanych firm
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Księgowość związana z podatkiem dochodowym w zdecydowanej większości (76%) badanych firm **prowadzona jest komputerowo**. Ręcznie dokumentację podatkową prowadzi 16% podatników. Żadnej dokumentacji podatkowej nie prowadzi 4 podatników (8%), co dotyczy podmiotów opodatkowanych w formie karty podatkowej.

W dalszej części badań poddano analizie koszty prowadzenia rozliczeń w podatku dochodowym. Wyniki wskazują, że koszt prowadzenia dokumentacji w zakresie podatku dochodowego u większości ankietowanych kształtował się w granicach od 201 zł do 500 zł. Taki przedział wartości wskazało 41% badanych. Były to wyłącznie firmy nie zatrudniające pracowników oraz mikro przedsiębiorstwa. Następny przedział kwotowy tj. od 501 zł do 1000 zł wskazało 24% przedsiębiorców. W tym przedziale znaleźli się mikro przedsiębiorcy. Przedsiębiorcy zatrudniający od 10 do 49 pracowników ponosili koszty w wysokości od 1001 zł do 2000 zł. Przedział kosztów od 3001 zł do 5000 zł wybrało 2 przedsiębiorców spośród ankietowanych – co stanowi 4%. Najmniejsze koszty prowadzenia dokumentacji ponosili przedsiębiorcy, którzy wybrali uproszczoną formę opodatkowania tj. kartę podatkową bądź ryczałt ewidencjonowany.

W ankiecie poproszono również o wskazanie **jakie informacje** zdobywają przedsiębiorcy dzięki urządzeniom księgowym prowadzonym w związku z opodatkowaniem podatkiem dochodowym. Wyniki opinii respondentów przedstawiono na rysunku 13.7.

Rys. 13.7. Informacje zdobywane dzięki urządzeniom księgowym w badanych firmach
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Ankietowani najczęściej wskazywali na bieżącą znajomość przychodów swojej firmy. Spośród ankietowanych 2 osoby wskazały jednak, że nie zdobywają żadnych informacji.

13.7. Podsumowanie

Formy opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, charakterystyczne dla małych i średnich przedsiębiorstw, w znacznym stopniu determinują ich funkcjonowanie i rozwój. Przedstawione w artykule wyniki badań pozwalają na sformułowanie następujących wniosków szczegółowych:

1. Z uwagi na zarobkowy charakter działalności gospodarczej małych i średnich przedsiębiorstw oraz specyficzne formy prawne immanentną cechą ich działalności staje się **opodatkowanie podatkiem dochodowym od osób fizycznych**.
2. Badani przedsiębiorcy **wybierają różnorodne formy opodatkowania**, uwzględniając przede wszystkim korzyści finansowe, w tym niskie obciążenia podatkowe oraz sposób prowadzenia dokumentacji podatkowej.
3. Opodatkowanie podatkiem dochodowym tworzy dla badanych firm zarówno **bariery w prowadzeniu działalności** gospodarczej poprzez skomplikowane przepisy podatkowe, konieczność prowadzenia urzędzeń księgowych oraz wysokość podatków, jak i **wpływa pozytywnie na przedsiębiorstwo**, na przykład poprzez możliwość optymalizacji obciążeń podatkowych, czy zwiększenie płynności finansowej.
4. Realizacja obowiązków wynikających z opodatkowania prowadzi w badanych firmach do **rozwijania współpracy z instytucjami otoczenia biznesu**, przede wszystkim z firmami doradczymi (biura rachunkowe) oraz urzędami skarbowymi. Przedsiębiorca ponadto, po zakończeniu roku podatkowego powinien podjąć decyzję, czy wybrana przez niego forma opodatkowania będzie nadal stosowana w następnym roku podatkowym. Powoduje to konieczność **planowania przyszłości i prognozowania** w działalności gospodarczej.
5. Prowadzone urządzenia księgowe w zakresie podatku dochodowego mają wpływ przede wszystkim **na koszty funkcjonowania badanych firm**. Im bardziej uproszczona forma podatku, tym koszty obsługi księgowej są niższe.
6. Zdecydowana większość respondentów prowadzi księgowość w formie komputerowej, co powoduje **rozwój systemów informatycznych** w badanych firmach. Ponadto dzięki urządzeniom księgowym podatnicy mogą na bieżąco czerpać szereg informacji związanych z funkcjonowaniem firmy, co z kolei wpływa na **zasilenie systemu informacyjnego** w badanych przedsiębiorstwach.

Przedstawione wyniki badań mają charakter pilotażowy i nie pozwalają na uogólnienie wynikających z nich wniosków na całą populację firm sektora MSP. Identyfikują one jednak określone obszary funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw, na które istotny wpływ wywiera opodatkowanie podatkiem dochodowym od osób fizycznych.

Źródło: Matejun M., Kaczmarek E., Wpływ form opodatkowania podatkiem dochodowym na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Matejun M. (red.), Wyzwania i perspektywy zarządzania w małych i średnich przedsiębiorstwach, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 208-224.

Bibliografia [w książce znajduje się za artykułem, na stronach 327-342]

- [1] **Andrzejewski M., Jonas K., Młodkowski P.:** *Zastosowanie technik komputerowych w rachunkowości*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.
- [2] **Bartoszewicz A., Kubacki R.:** *Leksykon ryczałtu 2008*, Unimex, Wrocław 2008.
- [3] **Borkiewicz-Liszka M.I., Jeleńska A.:** *Poradnik ryczałtowca*, Wszechnica Podatkowa, Kraków 2007.
- [4] **Dereń A.M.:** *Prawo gospodarcze. Wybrane zagadnienia*, Oficyna Wydawnicza PWSZ, Nysa 2005.
- [5] **Gajl N.:** *Modele podatkowe, podatki obrotowe i inne formy obciążeń pośrednich*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1995.
- [6] **Juja T.:** *Opodatkowanie przedsiębiorców podatkami dochodowymi i pośrednimi*, Forum Naukowe, Poznań 2006.
- [7] **Kosacka-Łędzewicz D., Olszewski B.:** *Leksykon działalności gospodarczej 2007*, Unimex Oficyna Wydawnicza, Wrocław 2007.
- [8] **Kosacka-Łędzewicz D., Olszewski B.:** *Leksykon działalności gospodarczej 2006*, Unimex, Wrocław 2006.
- [9] **Kunowska K.:** *Jak małe i średnie przedsiębiorstwa mogą wpływać na własne obciążenia podatkowe?*, „Forum Doradców Podatkowych”, nr 2/2002.
- [10] **Lachiewicz S. (red.):** *Małe firmy w regionie łódzkim*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2003.
- [11] **Laszczak M.:** *Kierowanie małą firmą – tajniki przedsiębiorczości*, Poltext, Warszawa 2004.
- [12] **Marciniuk J.:** *Podatek dochodowy od osób fizycznych*, CH.BECK, Warszawa 2007.
- [13] **Markowski W.:** *ABC small business 'u*, Wydawnictwo Marcus, Łódź 2004.
- [14] **Markowski W.:** *ABC small businessu*, Wydawnictwo Marcus, 2006.
- [15] **Martyniuk T.:** *Formy ewidencji podatkowej małych podmiotów gospodarczych*, ODDT Gdańsk 2005.
- [16] **Matejun M.:** *Analiza zewnętrznych prawno-podatkowych barier rozwoju firm sektora MŚP*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej”, nr 43, Wydawnictwo PŁ, Łódź 2007.
- [17] **Matejun M.:** *Outsourcing rachunkowości i doradztwa podatkowego*, [w:] **Stabryła A. (red.):** *Doskonalenie systemów zarządzania w społeczeństwie informacyjnym*, tom 2, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2006.
- [18] **Matejun M.:** *Wpływ outsourcingu na koszty realizacji funkcji rachunkowości i doradztwa podatkowego w sektorze MSP*, [w:] **Stankiewicz J. (red.):** *Tendencje w zarządzaniu współczesnymi organizacjami*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2008.
- [19] **Piasecki B. (red.):** *Ekonomia i zarządzanie małą firmą*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Łódź, 1998.
- [20] **Piasecki R. (red.):** *Determinanty pozycji konkurencyjnej Polski w Unii Europejskiej*, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, Łódź 2005.
- [21] *Podatki 2007 cz.1* „Gazeta Prawna”, INFOR 2007.
- [22] „Przegląd Podatku Dochodowego”, Nr 17, Gofin, z dnia 01.09.2006 r.
- [23] „Przegląd Podatku Dochodowego”, Nr 19, Gofin, z dnia 1.10.2005 r.
- [24] „Przegląd Podatku Dochodowego”, Nr 24, Gofin, z dnia 20 grudnia 2006 r.
- [25] **Safin K.:** *Zarządzanie małą firmą*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2002.
- [26] **Sasin W.:** *Zakładowy plan kont dla spółki z o.o.*, Wydawnictwo Sigma, Skierniewice 2003.
- [27] Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U.Nr 54 poz. 654 z 2000 r. ze zm.).
- [28] Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U.Nr 144, poz. 930 z późn. zm.).
- [29] Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U.Nr 14 z 2000 r., poz.176 z późn. zm.).
- [30] **Zieliński J.:** *Outsourcing doradztwa podatkowego i rachunkowości: trafna decyzja*, Forum Doradców Podatkowych, Kraków 2001.